

De rol van
één man
tegen de
opkomst
van de
nazi's in
New York
in 1939

DE VIJFDE COLONNE

THRILLER

Auteur van de bestseller

**ALLEEN
HIJ**

ANDREW GROSS

1939-1941. Terwijl op het Europese continent al een hevige oorlog woedde, bestond er in de VS wijdverbreid verzet tegen elke vorm van Amerikaanse bemoeienis. Isolationisten hadden nog de meerderheid in het Congres en het ministerie van Buitenlandse Zaken, waar ze zware druk uitoefenden op president Roosevelt om neutraal te blijven. Het America First Committee kon rekenen op brede steun. Vliegenier Charles Lindbergh, na Roosevelt de meest bewonderde man van Amerika, was een uitgesproken nazisympathisant en kwam vaak in botsing met de regering. De Nationaal-Socialistische Bond, een machtige pro-Duitse organisatie gevestigd in Yorkville aan de Upper East Side van New York, een overwegend Duitse wijk, verdedigde Hitlers hervorming van de Duitse republiek op uitbundige, openbare bijeenkomsten. 's Zomers gingen Duitse gezinnen in het weekend zelfs naar pro-nazikampen in New Jersey en op Long Island, waar kinderen mouwbanden met een hakenkruis droegen, patriottische Duitse liederen zongen en de nazigroet brachten zoals de Hitlerjugend in Duitsland.

Toen Roosevelt de Britten en Russen van wapens en materieel begon te voorzien, groeide de angst dat veel Duitsers in de haarsvaten van de Amerikaanse samenleving eigenlijk nazispionnen waren, die sabotage-aanslagen zouden plegen wanneer Amerika Duitsland de oorlog zou verklaren. In 1939 kreeg de FBI op één dag om en nabij 2850 meldingen van vermeende Duitse spionagepraktijken. Deze angsten laaiden het hoogst op in februari van datzelfde jaar, toen ruim 22.000 nazisupporters in kakiuniform, zwaaiend met hakenkruisvlaggen en Duitse liederen zingend, samendromden in Madison Square Garden voor een luidruchtige bijeenkomst vervuld van haat. Dit verhaal begint op die avond.

1

FEBRUARI 1939

‘Doe mij er nog eentje, Eli,’ zei ik tegen de man achter de bar. Ik schoof mijn glas naar hem toe. ‘Hetzelfde recept.’

‘Wat zou u ervan denken om te nokken, meneer Mossman?’ reageerde de barman, die waarschijnlijk de hogere toon in mijn stem opmerkte die onmiddellijk verried wanneer ik er een te veel op had. ‘De hoeveelste is dat... de tweede, de derde?’

Hij zei dat puur uit beleefdheid. Het was namelijk al mijn vierde. Vier Rob Roys. En hij wist precies hoe ik ze graag dronk. Een maatglas Cutty Sark met een scheutje vermut langs de rand. Zoals de meeste anderen een whisky on the rocks zouden bestellen. Naast me stond een asbak vol Chesterfield-peuken. Zo bracht ik elke dinsdag- en donderdagavond door.

Maar hij had gelijk. Ik kon beter op huis afgaan. Daar had ik een vrouw en een dochter, de restanten van een ooit gelukkig gezin, maar dat geluk behoorde nu meer tot het verleden dan het heden. Al wekenlang bezocht ik na mijn werk – als je wat ik tegenwoordig deed, een avondcursus Amerikaanse geschiedenis geven aan immigranten die staatsburger wilden worden, tenminste werk kon noemen – deze don-

kere, rokerige pub met zijn rode neonreclame die aan en uit flikkerde: *Eli's... Eli's*. Gelegen in een deel van de stad die de meeste mensen na het donker meden, ten zuiden van Madison Square Garden en ten noorden van 42nd Street, waar de bussen van Greyhound Lines aankwamen. Terwijl ik plaatsnam op een kruk droeg ik de Ierse eigenaar, die de bar bemande, steevast op: 'Eentje maar, Eli...' Alleen om de saaie rit met de bus door de stad en de gammele metro vanaf Lexington terug naar Yorkville draaglijker te maken (hoewel ik meestal met een stuk in mijn kraag op de achterbank van een taxi neerplofte). Tijdens mijn drankje bespraken we het nieuws van de dag: over de verslechterende situatie in Europa; die gek van een Hitler die Sudetenland annexeerde; de stroom van America First-aanhangers en isolationistische Congresleden, die de ogen leken te sluiten voor het daar opdoemende gevaar. Iets wat elk weldenkend mens in deze steeds blinder wordende wereld duidelijk kon zien.

Maar dat ene drankje leek onveranderlijk over te gaan in twee, en twee in drie, naarmate de discussie verhitter raakte. 'Laat die Europeanen het zelf oplossen,' zei Eli dan. 'Ik wil niet dat een van mijn jongens zich voor hen opoffert. Niet na de vorige oorlog...'

En daarna ging drie soms over in vier, of nog meer, totdat het besef waarom ik mezelf echt zat te bezatten zich net zo scherp aftekende als de grimas op mijn gezicht, en dat de sombere toestand in Europa niet de enige reden was.

Maar dat ik duidelijk, onmiskenbaar, gewoon niet naar huis wilde. Thuis werd ik er alleen aan herinnerd dat alle belofte en hoop in rap tempo uit mijn leven verdwenen. Dat ik ooit promotieonderzoek deed aan de Columbia University, waar ik studenten negentiende-eeuwse Europese geschiedenis bijbracht, terwijl ik de laatste hand aan mijn proefschrift legde. Dat mijn mooie en slimme echtgenote me ooit als het middelpunt van haar universum beschouwde, maar me nu met onverholen minachting en teleurstelling aankeek. Als ze me überhaupt aankeek. En dat mijn dochter, Emma, ondanks alles wat ik had verpest nog altijd mijn liefste oogappel, me vaker zijwaarts stommelend dan rechtop thuis had zien komen dan ze als vierjarige op haar vingers kon natellen. 'Mama, wat is er met papa?' vroeg ze dan. 'Is hij ziek?'

‘Ja, lieverd, papa voelt zich niet lekker,’ deed Liz dan haar best om mijn dronkenschap te verdoezelen.

Mijn dochters woorden en haar vragende blik waren nog het pijnlijkst van alles. Maar hoe ongemakkelijk mijn relatie met Liz ook was geworden, en wanneer dat dan ook precies was begonnen, het leek er vanavond op dat de hele stad in dezelfde staat van onrust verkeerde. Misschien wel de hele wereld.

Vanavond hadden ruim twintigduizend aanhangers van die maniak Hitler zich verzameld in Madison Square Garden om met beschuldigende vingers wijzende fascistische hun haat en gal te horen spuwen over de Joden en internationale belangen die onze samenleving bedreigden. Duizenden mensen in kakihemden met mouwbanden, of zelfs in hun zakenkostuum en met een nazivlag om zich heen gedrapeerd, luisterden naar antisemieten zoals Fritz Kuhn, priester Coughlin en Joseph McWilliams (bekend als ‘Joe McNazi’), die hen opzweepten tot een staat van blinde haat. Ze schreeuwden hun vuile lasterpraatjes tegen de Joden en bolsjewisten, die volgens hen de regering hadden geïnfiltrerd en nu het land bestuurden. Bernard Baruch. Henry Morgenthau. Felix Frankfurter. En onze president, Franklin Delano ‘Joodsevel’ met zijn communistische New Deal.

Ik had gehoord dat meer dan tweeduizend New Yorkse politieagenten de orde probeerden te handhaven op Eighth Avenue, en dat duizenden demonstranten, de laatste linie van het gezond verstand in deze wereld, terug schreeuwden naar de nazisupporters en hen beschuldigden van het mishandelen van Joden in Europa: ‘Fascisten! Maak Europa veilig voor iedereen!’

Nu, drie uur later, zwierven de schoften in rumoerige bendes van zes of tien nog steeds overal door de straten, waarbij ze naziliederen aanhieven en op de vuist gingen met boeroepers die hen verwensingen en rotzooi naar het hoofd slingerden. Tierend tegen de zogeheten interventionisten die Amerika probeerden mee te sleuren in de Europese onrust, terwijl ze kreten scandeerden als ‘Amerika is voor de Amerikanen’. Ja, het was een gekkenhuis. Niet alleen in mijn ziel en geweten vanavond, maar overal.

Nog eentje, Eli.

In zijn witte overhemd, de mouwen opgerold en met bijpassende schort om zijn middel, keek Eli me hoofdschuddend aan, met de wijsheid die voortkwam uit het bedienen van duizenden verloren zielen zoals ik: *Heb je niets beters met je leven te doen dan hier zitten, jongen?* Zijn blik zei: *Je bent intelligent. Je hebt gestudeerd. Je bent niet zoals het gebruikelijke gajes dat hier zo laat naar binnen komt kruipen. Ga naar huis. Er zit een prachtige meid op je te wachten. Een schattige dochter. Heb je me niet ooit hun foto laten zien?*

Maar toen haalde hij simpelweg zijn schouders op – dat berustende, niet veroordelende gebaar van een barman dat betekende: *De klant is koning*. En hij pakte de open fles Cutty en schonk mijn glas nog eens vol. ‘Je vergif, jongeman.’

Ja, mijn vergif.

Ditmaal wuifde ik de vermout weg en nam ik meteen een slok. Ik voelde het bijten van de alcohol niet eens meer, alleen de gloed in mijn slokdarm en de gewenste uitwerking. Het vergeten van mijn sores.

‘Weet je wat het vanavond is, Eli?’ vroeg ik hem. Ik stak nog een sigaret op.

‘Het enige wat ik weet is dat er vanavond geen droog brood valt te verdienen,’ morde de barman. Hij richtte zijn blauwe Ierse ogen op de schaarse klandizie en de heksenketel die buiten gaande was.

Je kon nog altijd groepen nazisupporters door West 43rd Street horen paraderen. Ze dwaalden rond in de verlaten, met afval bezaaide straten, zongen dronken hun patriottische liederen, schopten vuilnisbakken omver en kalkten hakenkruizen en antisemitische leuzen op winkelruiten. De politie leek massaal de andere kant op te kijken. Ze hoopten gewoon dat het allemaal zo snel mogelijk overwaaide. Bovendien, als je het onder het genot van een biertje zou vragen, was de helft het vermoedelijk met die meute eens.

Vorig jaar november, slechts vier maanden geleden, waren door heel Duitsland bijna honderd Joden – oude mannen, vrouwen, rabbijnen, zelfs kleine kinderen – vermoord, terwijl honderden anderen op straat in elkaar waren geslagen, of tijdens het beschermen van hun woning en synagoge. Joodse winkels en gebedshuizen waren geplunderd en vernield; Thora’s en Talmoeds verscheurd. Ze noemden het de

Kristallnacht, de nacht van het gebroken glas. Allemaal aangewakkerd en zelfs goedgekeurd door het Reich. Dezelfde mensen die hier vanavond door die bezopen idioten werden bejubeld. De wereld had geschokt gereageerd. Het was de dodelijkste aanval op Joden, georganiseerd door een staat, sinds de gewelddadige pogroms in Rusland aan het begin van de eeuw. Het zette zelfs mensen die Hitler aanvankelijk steunden aan het denken: wat hadden die nazi's ontketend? Welke duistere demonen hadden ze op de wereld losgelaten? Hoe kon een oorlog worden voorkomen?

Maar hoe groot de ellende buiten ook was, het weerspiegelde voor mij alleen de ontreding in mijn innerlijk. Mijn ooit veelbelovende carrière en huwelijk tolden onstuitbaar omlaag, zoals een van die neergehaalde Messerschmitts in de bioscoopjournaals, om in een vuurbal te pletter te slaan.

Het was allemaal ongeveer een jaar geleden begonnen. Mijn oude vriend Otto Brickman werd vervangen als hoofd van de geschiedenisfaculteit aan Columbia University en ontslagen. Ik was op twee derde van mijn scriptie, over de slopende uitwerking van het Verdrag van Versailles op het hedendaagse Duitsland, toen ik het volgende slachtoffer werd. 'Al die praat over het straffen van Duitsland is nu een beetje te radicaal,' beweerde het nieuwe hoofd, Townsend Rusk, een pijprokende, tweed dragende kwezel, die tien jaar op het ministerie van Buitenlandse Zaken had gewerkt, alvorens weer een gerieflijke positie in het onderwijs aan te nemen. 'Te controversieel met alles wat er in de wereld gebeurt.'

Wat hij werkelijk bedoelde was dat er op de universiteit geen carrière meer voor me in het verschiep lag. En het was duidelijk dat dat deels te maken had met mijn Joodse achternaam. Dat het voltijds hooglerarschap, waar ik onder Brickman een goede kans op maakte, nu op een presenteerblaadje aan iemand anders zou worden overhandigd. Iemand met een andere naam en achtergrond. En dat het voor mij beter zou zijn als ik elders op zoek ging naar een lerarenbaantje.

Op de Ivy League-universiteiten gold nog een quatum voor Joodse promovendi, en daar werd ik plotseling vol mee in het gezicht geslagen. Drie jaar had ik aan dat proefschrift gewerkt, drie jaar had ik studenten daar lesgegeven. En het werd me in één dag ontnomen. Dus ja,

terwijl ik uitkeek naar een nieuwe betrekking dacht ik die pijnlijke klap en teleurstelling te kunnen verzachten met een borrel of twee.

En dan was er nog Ben.

Een halfjaar geleden hoorde ik dat mijn tweelingbroer – zes minuten jonger, de enige met het echte stel hersens in de familie, zoals we altijd zeiden (en het lef om er gebruik van te maken) – was omgekomen in de strijd tegen de fascistten in Spanje. Hij had zich bij het verzet aangesloten nadat we een jaar eerder, tijdens de sedermaaltijd met de familie, een woordenwisseling hadden gehad. ‘Als je de fascistten zo ontzettend haat, ga het leger in en vecht tegen ze,’ had ik enigszins uitdagend tegen hem gezegd, nadat hij zich stoorde aan mijn scriptieargument: dat Europa en de Verenigde Staten het Duitse volk in de armen van de nazi’s hadden gedreven door het land economisch te muilkorven met het Verdrag van Versailles.

Ben, toen tweedejaars arts-assistent bij het Brigham & Women’s Hospital in Boston, keek me aan met die glinstering in zijn ogen die me vertelde dat hij zelden terugschrok voor een uitdaging. ‘Misschien doe ik dat wel,’ was het enige wat hij zei, waarna hij verder at van de noedelpudding, en nog geen zes maanden later voer hij op een vrachtschip over de Atlantische Oceaan om als hospik aan de Spaanse burgeroorlog deel te nemen. Mijn vader smeekte hem niet zo stom te doen, niet de wereldverbeteraar uit te hangen, maar hij ging toch. In augustus hoorden we dat hij zich in een hotelfoyer in Valencia over een gewonde soldaat had ontfermd, toen een door een nationalistische saboteur geplante bom het merendeel van de ruimte opblies. Bijna dertig jaar lang was er geen dag waarop mijn broer geen deel uitmaakte van mijn leven. Hij was de persoon tegen wie ik het meest opkeek. Met wie ik mezelf vergeleek. Met wie ik moest concurreren. Het was moeilijk om me niet deels schuldig te voelen. Of anders zorgde mijn vader, die de schok nog steeds niet te boven was, daar wel voor. Ik was degene die nooit echt veel risico nam, maar altijd een manier vond om zich ergens doorheen te slaan. Mijn broer was degene die zich voor alles en iedereen in de strijd wierp, en nu was hij er niet meer.

Zo ging die Schotse whisky ’s middags al snel over in een stuk of twee, drie.

En toen kwam Natalie. Ach ja, Natalie, met haar stralende, nieuwsgierige ogen en haar borsten strak vooruit in haar truitjes. Een bedwelvende tweedejaarsstudente naar wie mijn aandacht in de klas steeds vaker uitging. Ik kon Natalie niet uit mijn gedachten krijgen, noch de deinende bobbel onder haar truitje, tot de fascinerende flirt uitgroeide tot het wondermiddel voor al mijn levenskwalen. Dat was op Marymount, waar ik na Columbia eindelijk een lerarenbaantje bemachtigde – ditmaal voor vrouwelijke studenten – een heel eind verwijderd van Morningside Heights.

Ze kwam na de les regelmatig bij me langs, in het begin om vragen te stellen, maar het duurde niet lang voordat ik de deur op slot deed en ze met haar rok omhoog en haar benen in mijn nek zat. Tegen die tijd was het veel meer de alcohol die sprak in plaats van mijn nuchtere verstand. Tot voor kort werd ik op handen gedragen door het mooiste, slimste meisje dat ik me maar kon voorstellen. Na een vioolconcert in het McMillin Theater was Liz tegen me aangekropen en had ze gezegd: *Charlie, laten we een gezinnetje stichten*. We hadden elkaar leren kennen op Columbia University, waar ze afstudeerde in musicologie en een scriptie over Chopin schreef. Nu sprak ze amper meer tegen me. En dat kon ik haar niet kwalijk nemen. Toen mijn geflikflooi met Natalie eenmaal uitkwam, had ik haar op een onherstelbare manier gekwetst. Ze had me al vroeg gesmeekt om te stoppen met drinken. Met mezelf overal de schuld van te geven. Was het niet voor ons huwelijk, dan toch voor onze dochter. *Je krijgt wel ergens anders werk, Charlie. Dat weet je. Het komt goed*. En een tijdlang had ik verdomme echt mijn best gedaan. Toen ik begon op Marymount had ik mezelf in de spiegel bekeken en zag ik het verwilderde gezicht van iemand die me totaal niet aanstond. Ik hield op met mijn zelfmedelijden. Ik stopte zelfs met de drank.

Maar toen kwam het nieuws over Ben, en de delen van mijn leven die nog met plakband aan elkaar hingen waren niet bestand tegen het verdriet en schuldgevoel die zijn dood bij me opriep. Nadat het gedoe met Natalie uitkwam en ik ook die baan verloor (mede doordat ik een aantal lessen niet was komen opdagen en wat eindejaarsexamens niet op tijd had gecorrigeerd), dreigde Liz mij te verlaten en Emma mee te

nemen. ‘Papa is gewoon ziek.’ Brickman, mijn oude faculteitshoofd van Columbia, zei dat ik mijn leven vergooide. ‘Ik heb de goot gezien, Charlie, en ik kan je verzekeren: het is geen fraai gezicht.’ Nu gaf ik twee keer per week les aan het John Jay College, waar ik Amerikaanse geschiedenis onderwees aan immigranten die het staatsburgerschap ambieerden.

Ik staaarde naar mezelf in het spiegelglas achter de bar. Ik was hard op weg naar die goot.

En Otto had gelijk: fraai was het niet.

‘Kijkt u eens, meneer Mossman.’ Eli schoof me mijn glas toe. Half vol, viel me op. Hij deed zijn best.

‘Ad fundum,’ zei ik, en ik sloeg het merendeel in één teug achterover. ‘Ik had je nog niet verteld waarom dit een speciale avond is, hè? Dat kun je immers ook niet weten.’

‘Nee, klopt.’ Eli kwam naar me toe.

Het was 10 februari.

En 10 februari was Bens verjaardag. En de mijne, natuurlijk. Hij zou vandaag, net zoals ik, dertig zijn geworden. Ik schudde de waas uit mijn hoofd. Ik was zo diep in de put gezonken dat ik niet eens meer licht zag om naartoe te kruipen. Maar misschien was dit een goed moment om het te proberen. Ik besepte dat het tijd was om een hoop dingen onder ogen te zien. Ik keek in de spiegel tegenover me naar de verlopen kerel die aan de toog zat. Ik wist dat ik me een keer moest verzetten. Anders was ik voorgoed verloren. Liz zag dat. Brickman zag dat. Zelfs Eli zag het. *Ga huiswaarts naar die mooie vrouw van je, meneer Mossman.*

En Ben zou het vast ook hebben gezien.

Ik had al jarenlang die twee denkbeeldige figuren op mijn schouders: mijn persoonlijke engel en duivel die touwtrekkend om mijn ziel streden.

De stem van de rede fluisterde altijd: ‘Zet dat glas neer, ga naar huis. Je bent dronken. Ga naar Liz en Emma. Voordat je in de goot belandt. Kijk naar alle hoop die je stukslaat. Dit is je laatste kans.’ En op de andere schouder klonk de stem van verleiding, mijn duivel, met dat eeuwig ontkennende lachje van hem: ‘Hoop? Luister niet naar die dwaas, Charlie. Neem er nog eentje. Wat geeft het? Je weet hoe lekker

het voelt.' *Hoop...* Het woord voelde meer als een dolkstoot wanneer het van hem afkomstig was. 'Voordat je die goot te zien krijgt, heb je nog een lange weg te gaan, Charlie.'

Een lange weg.

Maar ik wist dat Eli dit keer gelijk had. Voor de verandering drong de boodschap als een lichtbaken door de mist heen. Ik schoof de resterende drank weg en gooide een paar bankbiljetten op de toog. Ik gleeed van mijn kruk af. Voor het eerst zou ik dat cherubijntje eindelijk laten winnen.

'Eli...' begon ik.

Opeens hoorde ik aan de voorkant van de kroeg een hoop kabaal. Ik draaide me verschrikt om. Iemand had een metalen vuilnisbak door de ruit gesmeten, die uiteenspatte in een rinkelende wolk van glas. Een vrouw gilde. Ik zag het koppeltje bij de deur opspringen in een poging de regen van scherven te ontwijken. 'Wat voor de donder...'

Vier van die lawaaierige nazi-aanhangers stommelden naar binnen. Zo te zien hadden ze er een te veel op. Twee van hen droegen het kenmerkende tenue: een kakihemd met rood-zwarte mouwband; een van de anderen, iemand met rood haar en rossig gelaat, liep in een pak, met de stropdas losgetrokken en een nazivlag om zijn schouders. Hij hield een halflege fles bier in zijn hand.

'Eli's?' schamperde de man met de vlag. 'Wat voor kroeg is dit, een of andere Jodenbar?'

'Ik ben een rasechte Ier,' riep Eli van achter de bar. 'Maar ik bedien nog eerder de opperrabbijn van Brooklyn dan een van jullie, dus ga mijn etablissement uit met je zatte kop voordat ik de politie op je afstuur. Jullie zijn hier niet welkom.'

'Jouw etablissement... Horen jullie dat, jongens?' spotte de dronken leider. 'We zijn schijnbaar in een chique tent terechtgekomen. Onze welgemeende excuses,' gniffelde hij. 'Maar mocht een van jullie een Jid zijn' – hij keek om zich heen – 'er komt een dag waarop jullie verdwijnen. Samen met die smerige Jodenpresident van jullie en de bende Joodse bloedzuigers met wie hij zich omringt. Jullie tijd is gekomen, nietwaar, jongens? Sieg Heil!' Hun armen schoten de lucht in. 'Heil aan de Führer!'

Hij schopte glasscherven verder de kroeg in.

‘Ik ben Joods,’ zei ik hardop. Mijn vier whisky’s hadden me een fikse scheut moed gegeven. Ik drukte mijn Chesterfield uit in de asbak. ‘En ik denk dat je mijn vriend Eli een nieuwe ruit schuldig bent.’

‘Een nieuwe ruit, zeg je?’ De roodharige grinnikte alsof hij dat grappig vond. ‘Als je vriend hier jouw soort inschenkt, mag-ie van geluk spreken dat we de boel niet kort en klein slaan.’

‘Laat het gaan, knul,’ sprak Eli me toe. Hij legde over de toog een hand op mijn arm. ‘Ze zijn zo dronken als een oorlogsschip, en een stuk glas is het knokken niet waard. Je brengt jezelf alleen maar in de penarie.’

‘Nee, ik laat het niet gaan,’ foeterde ik. Ik was niet bepaald de vroomste Jood; de laatste paar jaar had ik de sjoel slechts twee keer bezocht en ik ging alleen op sederavond naar de familie zodat mijn dochter wist wat de heilige dagen betekenden. Maar de beelden van de Kristallnacht wervelden door mijn hoofd, vermengd met al het andere wat in mijn leven aan diggelen ging. En ergens hoorde ik een stem die me aanspoorde tot actie: wat zou mijn broer Ben in dit geval doen? Hij zou deze types er niet zomaar mee laten weggkomen.

‘Wat kan me nou gebeuren?’ zei ik tegen Eli. ‘Het is tenslotte mijn verjaardag.’

Dus stond ik op. Ik had op de middelbare school aan worstelen gedaan en was als eerstejaars uitverkoren voor het universiteitsteam van Tufts. Ik kon prima voor mezelf opkomen. Tenminste, dat maakte de drank me wijs. Toen ik naar het groepje indringers keek en de minachting in hun van bier doorlopen ogen zag, kolkten alle momenten uit mijn ingestorte leven – de grinniklach van Rusk die zei dat het tijd was om op te stappen; Natalie die zich met opgehesen ruitjesrok op mijn bureau liet zakken; het gevoel van schaamte toen mijn dochtertje vroeg of ik ziek was; mijn huwelijk in duigen – samen tot een stormwolk die me, meer wiebelend dan rechtop staand, voortdreef.

‘Hoor eens, lamstraal,’ zei ik tegen de rooie die het woord voerde. ‘Zo denkt deze Jid over je.’

Ik haalde uit naar de man, met zijn rood-witte nazivlag en bierfles halverwege zijn mond, en raakte hem vol op de kaak. De harde stoot

deed hem achterovervallen en de fles sloeg stuk op de vloer. Hij bracht een mouw naar zijn lippen en spuugde toen een mondvol bloed uit.

‘Zullen we die vuile Jood een lesje leren?’ Een van de kakihemden keek naar de rest van zijn kornuiten.

Het volgende moment stortten ze zich alle vier boven op me. Onder een regen van klappen ging ik onderuit op de grond. Ze bleven me schoppen. Ik vocht mezelf weer op de been en maaide met mijn armen, waarop we allemaal naar buiten tuimelden. Een van hen pakte een vuilnisbak van de stoep en slingerde ermee in mijn richting. Het metaal raakte de zijkant van mijn hoofd en ik viel neer op de straat, mijn schedel nabonkend als de percussiesectie van een orkest. Ik betastte mijn hoofd en zag bloed op mijn vingers. Een van de nazi’s in kaki stampte met zijn zwarte laars op me.

Alle frustratie, zware tegenslag en teleurstelling van de afgelopen twee jaar leken samen te komen in mijn beschonken brein. Ik wist niet of ik uit mezelf handelde of dat het door de drank kwam, maar dat kon me inmiddels niet schelen. Ik haalde uit naar de kerel met de laarzen, in de veronderstelling dat er, met alle agenten in de buurt, dadelijk een fluitje zou klinken, of dat er op z’n minst een voorbijganger tussenbeide zou komen. Maar het verwachte politiefluitje bleef uit, noch voelde ik een stel armen die me tegenhielden, alleen die van hen. Hun vuisten en hakken.

Zwaar gehavend richtte ik me als een dolle stier op, met mijn gezichtsveld ernstig vertroebeld en bloed druipend van mijn voorhoofd, terwijl ik overal om me heen spottend gescheld en hoongelach hoorde.

Ik sloeg met een gebalde vuist naar het eerste beste kakihemd dat ik ontwaarde.

‘Hé, kijk uit, meneer!’ hoorde ik door mijn roes heen. Ik raakte de man vol op de onderkaak en zag hem achteruit wankelen, met molenwiekende armen om rechtop te blijven. Hij viel achterover naar het verbrijzelde raam van de kroeg, waar de rode neonreclame *Eli’s... Eli’s* flikkerde, en sloeg met zijn hoofd tegen het kozijn vol scherpe stukken glas. Ik hoorde een zacht gekreun toen hij op de grond zakte. Daarna bewoog hij niet meer. Zijn beide ogen draaiden weg, terwijl er een steek van paniek door me heen snerpte.

Een vrouw met rode jas en hoed gilde het uit. ‘Wat hebt u gedaan?’ schreeuwde ze, en ze keek me ontzet aan. Ze knielde neer naast de man. ‘Johnny? Johnny?’

Zelfs de bende nazi’s bleef geschrokken staan, hun mond en ogen opengesperd, starend naar de plas bloed die onder de schedel van de man ontstond. Tot ze zich als één man uit de voeten maakten, door de straat holden en om de hoek verdwenen.

Ik veegde mijn gezicht schoon en keek naar wie ik eigenlijk had geraakt.

Pas toen begon ik hem helder te onderscheiden.

Ik zag dat hij niet bij de groep hoorde waarmee ik had gevochten. Hij droeg zelfs geen Duitse of nazisymbolen. Zijn kakihemd was gewoon een hemd, onder een grijze spencer, niet een uniform.

Toen besepte ik dat hij nog maar een jongen was.

Zestien, drong opeens tot me door, hooguit. Misschien jonger. Hij bewoog zich niet meer. Leek zelfs niet bij bewustzijn.

En de vrouw die tegen me had geschreeuwd, bleef geknield naast hem zitten en smeekte iedereen die wilde luisteren: ‘Haal hulp alsjeblieft! Johnny, kun je me horen? Johnny? Johnny!’

Op straat kwam een politieauto met piepende banden tot stilstand. Ik hoorde een stem in mijn oor fluisteren. De stem van mijn duiveltje. Ditmaal niet met dat vertrouwde grinniklachje van hem, maar meer een stille vermanende toon, alsof hij zelf ook verontrust was bij het zien van het bloed van de jongen, dat een almaar grotere poel vormde op de bestrating.

‘Ik denk dat je de goot nu definitief hebt gevonden, Charlie.’

Eerste druk november 2020

Oorspronkelijke titel *The Fifth Column*

Oorspronkelijke uitgever Minotaur Books, an imprint of St. Martin's Press, New York, USA

Copyright © 2019 by Andrew Gross

The moral right of the author of this work has been asserted in accordance with the Copyright, Designs and Patents Act 1988

Copyright © 2020 voor deze uitgave Uitgeverij De Fontein, Utrecht

Vertaling Gert-Jan Kramer

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Underwood Archives/Getty Images

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 261 5128 6

ISBN e-book 978 90 261 5129 3

ISBN luisterboek 978 90 261 5428 7

NUR 332

www.uitgeverijdefontein.nl

Uitgeverij De Fontein vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Alle personen in dit boek zijn door de auteur bedacht. Enige gelijkenis met bestaande – overleden of nog in leven zijnde – personen, anders dan die in het publieke domein thuishoren, berust op puur toeval.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door geluidsopname- of weergaveapparatuur, of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.